

І кожний день хай буде Днем науки!

СЬОГОДНІ В НОМЕРІ

Він є, і це вже неминуче

Головне — пам'ятати, що інформацію від ШІ треба перевіряти. Він може помилятися, галюцинувати. ШІ допомагає, але не замінює вас.

Технології для життя: як наука і бізнес будують нову систему реабілітації

Повноцінна реабілітація можлива лише тоді, коли в одному руслі працюють чотири сили: державна політика, наука, громадянське суспільство і бізнес.

Ще один центр кристалізації наукових ідей запрацював у КПІ

Наш девіз: інновації мають служити людям. Парк співпрацює зі шпиталями. Співробітники друкують продукцію на 3D-принтерах.

Буття фізиків, які розщепили ядро атома

На горіщі вчені знайшли десятки старих рулонів. Розгорнули й не повірили своїм очам: перед ними були стіннівки 40-х років минулого століття.

У вчених день науки — щодня. І все-таки офіційне свято є хорощим приводом привернути увагу суспільства до проблем науки, розповісти про нові розробки й поради-ти успіхам колег.

Цього року День науки був багатим на події, зустрічі й заслужені нагороди.

Почався він з чудового флешмобу — дослідники наукових установ Національної академії наук вдягнули вишиванки й сфотографувалися у своїх лабораторіях. Сторінка НАН України у фейсбуці весь день була дуже красивою. Бо, попри неймовірну важливість наукових результатів і розробок, головне в науці — люди.

Втім, до розробок увага теж була прикута, особливо до тих, які допомагають обороні країни. І тут дослідникам, інженерам і виробникам є чим пишатися. Лише у квітні українське оборонне відомство схвалило до експлуатації в армії понад 120 нових зразків озбро-

єння і техніки, з яких більш як 85 % виготовлено на вітчизняних підприємствах. А від початку 2025 року кодифіковано понад 400 нових одиниць вітчизняної зброї й техніки.

Серед нових зразків — безпілотні авіаційні комплекси, засоби радіоелектронної боротьби, сучасні системи зв'язку, роботизовані платформи й автомобілі, безпілотники з керуванням через оптоволокно. А також — бойові човни Aquaspirit, які посилять українських військових у морі. Силам оборони передано сто човнів.

Без участі вчених і винахідників ці розробки не відбулися б.

Окрім того, на різних майданчиках, у наукових установах та університетах учені ділилися досвідом інтеграції в Європейський дослідницький простір, розповідали, як ефективно долучатися до міжнародних проєктів. Інформаційний захід «Інтеграція України до Європейського дослідницького простору» провів Національний фонд до-

сліджень України. Його учасники наголошували, що найамбітніші цілі досяжні за умови об'єднання зусиль, спільного бачення майбутнього, стійкості та єдності.

У КПІ імені Ігоря Сікорського відбулася зустріч науковців з Президентом України Володимиром Зеленським. Глава держави ознайомився з презентацією оборонних досліджень і розробок українських науковців. Він зазначив, що під час війни українські науковці створили унікальні технології та винаходи, які ефективно використовують медики й воїни на фронті. «Залучаємо молодих спеціалістів і досвідчених фахівців. Я бачу, що є різні напрями, технології, різна зброя, різний захист», — сказав Володимир Зеленський.

Під час зустрічі говорили про те, як можна зробити процес упровадження наукових розробок в оборонно-промислово-му комплексі більш ефективним і швидким. Глава держави дору-

чив Міністерству з питань стратегічних галузей промисловості налагодити тіснішу комунікацію з науковцями. Це допоможе безпосередньо обговорювати й масштабувати найбільш актуальні технології та розробки.

Володимир Зеленський також зазначив, що важливо збільшувати підтримку науковців, зокрема виплачувати матеріальну винагороду за авторські винаходи й новітні розробки. «Це абсолютно талановиті люди, яким потрібно давати максимальну кількість чинників, що мотивують. Щоб люди залишалися в Україні не тільки через любов, патріотизм. Безумовно, це дуже важливо. Але має бути не тільки це», — наголосив Президент.

Глава держави подякував ученим за роботу і вручив державні нагороди дослідникам, які зробили вагомий внесок у розвиток науки й посилення держави.

Світлана ГАЛАТА

Війна. Вистояти і перемогти

Продовжуємо хроніку українського спротиву, яку «Світ» веде з 24 лютого 2022 року

25 березня. Безпека у Чорному морі

Сполучені Штати й Україна домовилися про безпечне судноплавство, унеможливлення застосування сили й запобігання використанню комерційних суден у військових цілях у Чорному морі. Про це йдеться у повідомленні Білого дому про підсумки переговорів американської та української делегацій в Ер-Ріяді (Саудівська Аравія).

Атаки відбито. російські загарбники продовжують штурмувати позиції українських захисників. За повідомленням Генштабу, від початку доби відбулося 105 бойових зіткнень. На Покровському напрямку окупанти здійснили 43 спроби потіснити українців із займаних позицій. На Новопавлівському напрямку ворог атакував 16 разів, на Торецькому — 17. Усі атаки відбито.

26 березня. Зброя перемогли

У 2025 році Міністерство оборони України підписало контракти з 12 українськими виробниками озброєння на загальну суму близько 130 мільярдів гривень у межах ініціативи «Зброя перемогли», повідомив директор Департаменту політики закупівель МОУ Гліб Каневський.

Бої на Харківщині. Пілоти роти ударних безпілотних авіаційних комплексів Sky riders 113 окремої бригади Сил територіальної оборони спільно з суміжними підрозділами відбили наступ російських військ у районі Вовчанська на Харківському напрямку. Про це повідомило оперативно-стратегічне угруповання військ «Хортиця». Також бійці прикордонної бригади «Форпост» знищили техніку та особовий склад російських загарбників, які штурмували позиції Сил оборони України поблизу Вовчанська.

Українська бронетехніка. ТОВ «Українська Бронетехніка» виконало чергове замовлення на поставання до війська мінометів МП-120. Компанія продовжує виробляти міномети різних калібрів та збільшує виробничі потужності, попри прильоти та ракетні атаки росіян.

27 березня. Зустріч лідерів

У Парижі відбулася зустріч «Коаліції охочих». Як повідомив Президент Володимир Зеленський, «всі розуміють, що росія не хоче миру». Прем'єр-міністр Великої Британії Кір Стармер заявив, що з росії не можна знімати жодних санкцій, поки вона не припинить війну.

Речниця Європейської комісії Аніта Гіппер під час брифінгу також наголосила, що ЄС не скасує санкцій проти росії, поки її війська залишаються на території України.

Знищувати ворога на його території. Сили оборони України знищили командно-спостережний пункт батальйону 9 мотострілецького полку 18 мотострілецької дивізії в районі Вікторівка — Успенівка, що на території росії. Серед ліквідованого особового складу був і командир цього батальйону, повідомляє Генштаб.

28 березня. Будують підземні школи

Заступниця міністра освіти і науки Надія Кузьмичова розповіла, що до 1 вересня 2025 року в Україні побудують 140 підземних укриттів, які будуть поділені на класи та повністю облаштовані для навчального процесу.

Угода про корисні копалини. Україна дістала робочу версію тексту угоди зі США щодо корисних копалин. За даними Bloomberg, адміністрація президента США Дональда Трампа вимагає «права першої пропозиції» на інвестиції в усі проекти інфраструктури та природних ресурсів.

Знищено ворожий десант. За інформацією ОСУВ «Хортиця», на Лиманському напрямку в районі Торського противник, скориставшись туманом, пішов на штурм. Українські захисники локалізували ворожий десант, який встиг висадитись із бронемашин, та знищили 8 російських військових.

29 березня. Мінус тисяча росіян щодня

Щодня Сили оборони знешкоджують понад тисячу загарбників і знищують сотні одиниць ворожої техніки. Лише з початку року сумарні втрати ворога в автомобільній та спеціальній техніці сягнули 10 тисяч одиниць (9838). Про це повідомив головнокомандувач ЗСУ Олександр Сирський.

Допомога від МВФ. Керівництво Міжнародного валютного фонду схвалило виділення Україні коштів у розмірі 400 мільйонів доларів — пресслужба фонду.

30 березня. «Баба Яга» б'є росіян

За допомогою дронів «Баба Яга» прикордонники знищили шість позицій росіян на Харківщині й дев'ять транспортних засобів. Про це йдеться в повідомленні Прикордонслужби.

Трамп пригрозив путіну. В інтерв'ю NBC News президент США Дональд Трамп заявив, що «дуже розлючений» тим, що путін розкритикував довіру до Володимира Зеленського, і пригрозив рф митами на всю нафту, якщо не буде угоди щодо припинення вогню в Україні.

Удар по Харкову. Ворог завдав масованого удару по Холодногірському, Шевченківському та Київському районах Харкова. У Шевченківському районі пошкоджено 27 житлових будинків, РАЦС, Будинок проектів, коледж, гуртожиток.

У Холодногірському — зруйновані 32 приватні будинки та шпиталь. Двоє людей загинули.

31 березня. Війна в Україні більша, ніж демократи чи республіканці

До України прибули керівники парламентів 17 європейських країн, а також представники Європейського парламенту. Вони взяли участь у заходах до третьої річниці деокупації Київщини.

Духовний радник президента США Дональда Трампа пастор Марк Бернс відвідав Бучу, Ірпінь і Бородянку. «Ці солдати на передовій не просять грошей. Вони просять 1000 танків, 300 F-35, зенітну зброю, щоб збивати безпілотники, які все ще обстрілюють цивільні будівлі та вбивають людей», — заявив Марк Бернс.

Допомога Швеції. Швеція оголосила про передання Україні найбільшого пакета військової допомоги на майже 1,6 мільярда доларів. Про це оголосив міністр оборони Швеції Пол Йонсон. Пакет містить, серед іншого, підтримку української протиповітряної оборони, артилерії, супутникового зв'язку і морського потенціалу.

1 квітня. Ргумагу наводять жак

Дрони спецпідрозділу ГУР МОУ Ргумагу знищили десантні катери 02510 БК-16 та «Раптор» російських загарбників у тимчасово окупованому Криму. На опублікованих кадрах видно, як Ргумагу майстерно ухиляються від ворожих зенітних ракет та вражають цілі. Також безпілотники завдали удару по зенітно-ракетному комплексу «ТОР-М2» російських окупаційних військ.

Вступ до ЄС. Європейський Союз офіційно запускає програму Ukraine2EU для підготовки України до вступу та членства в ЄС. Про це повідомив Офіс віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Ольги Стефанішиної. Програма Ukraine2EU підтримуватиме Україну на всіх етапах підготовки до членства в ЄС.

2 квітня. Наші атакують таганрог

У ніч на 2 квітня під атакою безпілотників були ростовська, курська та белгородська області рф. За інформацією російських телеграмканалів, вибухи також прогрімали у районі порту в таганрозі. У місті ввели режим надзвичайної ситуації.

Українська зброя. Протягом першого кварталу 2025 року оборонне відомство кодифікувало і допустило до експлуатації у Силах оборони України понад 350 нових зразків озброєння і військової техніки. 87 % з них — вітчизняного виробництва. Серед зразків переважають безпілотні авіаційні комплекси, боеприпаси до них, засоби радіоелектронної боротьби, автомобільна техніка, інженерні засоби, наземні роботизовані комплекси.

3 квітня. НАТО: спільні загрози

Міністри закордонних справ країн НАТО зустрілися у Брюсселі, щоб

обговорити спільні загрози й знайти рішення, як більше допомогти Україні у боротьбі проти російської агресії. Про це заявив генсек НАТО Марк Рютте.

Втрати ворога. За добу збройні сили рф втратили 1390 солдатів і реактивну систему залпового вогню. У тимчасово окупованому Мелітополі вибухнув російський бронеавтомобіль «Тигр», серед загинлих — щонайменше п'ятеро «кадірівців».

Міжнародна допомога. Уряд Данії схвалив виділення фінансування зброї для України впродовж 2025–2027 років. Це 25-й пакет військової допомоги від початку повномасштабної війни, його оцінили в 6,7 млрд данських крон (\$970 млн) і фінансуватимуть з Українського фонду.

У Словаччині в межах благодійної ініціативи «Амуніція для України» з квітня 2024 року по лютий 2025-го зібрали 5,1 млн євро на боеприпаси для ЗСУ, всупереч позиції уряду прем'єра Роберта Фіцо.

4 квітня. Набір у «Гарпії»

У Силах безпілотних систем ЗСУ створено жіночий підрозділ «Гарпії», де добровольці будуть виконувати бойові завдання із застосуванням БпЛА і наземних дронів. Про це повідомила речниця Сил безпілотних систем ЗСУ Ольга Мельошина.

Удар по Кривому Рогу. Окупанти вдарили балістикою в центр житлового району Кривого Рогу. Ракета уразила житловий масив і дитячий майданчик, загинули 19 людей, дев'ятеро з них — діти.

5 квітня. Вивели з ладу завод

Ударні дрони Служби безпеки України атакували російський завод «Промсинтез», який виробляє вибухівку. «Вночі ударні дрони СБУ атакували підприємство «Промсинтез» у чапаєвську самарської області. Цей завод є одним із провідних у рф та СНД виробників промислових вибухових речовин (амонал, амоніт, грануліт)», — повідомляють в СБУ. Робота заводу призупинена.

Треба повторити. У росії скаржаться на атаку українських дронів на саранськ у мордовії. Під удар потрапив завод «Оптиково-локонні системи» — перше і єдине у рф підприємство, що виробляє оптоволоконні кабелі для

управління БпЛА на фронті. Атака на завод продовжилася зранку. На підприємство прилетів безпілотник на базі легкомоторного літака АН-196 «Лютий», «який спокійно долетів до заводу та впав на його територію».

На Маску світ клином не зійшовся. Німеччина забезпечила Україну супутниковим інтернетом Eutelsat як альтернативою системі Starlink Ілона Маска.

6 квітня. Німеччина готується

У Німеччині стартують масштабні навчання за участі майже мільйона військових. Так Бундесвер готується до ймовірної сутички з росією. Місцеві експерти не виключають російського вторгнення протягом найближчих 4–5 років, пише Bild.

Ракетно-дренова атака. У ніч на 6 квітня ворог атакував Україну 23 ракетами різних типів та ударними БпЛА. Сили оборони збили 13 російських ракет і 40 дронів, ще 53 ворожих безпілотників локаційно втрачені. У Києві одна людина загинула, троє — поранені.

Ліквідували зрадника. Українські військові ліквідували 35-річного ексфутболіста й футзаліста з Криму Олексія Яблонського, який колись грав за українські клуби. Він воював на боці росії. Про це повідомили у ФК «Севастополь».

7 квітня. Робот з кулеметом став до лав ЗСУ

Міністерство оборони кодифікувало та допустило до використання у Збройних Силах України оснащений великокаліберним кулеметом наземний роботизований комплекс D-21-12R вітчизняного виробництва. Про це повідомили в Головному управлінні забезпечення супроводження життєвого циклу озброєння та військової техніки. Робот D-21-12R здатен виконувати широку лінійку завдань зі спостереження, патрулювання, вогневої підтримки підрозділів, з ураження живої сили й легкоброньованої техніки ворога.

Війна за майбутнє ЄС. Результат війни росії проти України визначить майбутнє європейського континенту, оскільки українці відстоюють цінності, які є основою європейської ідентичності. Про це у Страсбурзі на відкритті весняної сесії ПАРЕ сказав президент Парламентської асамблеї Теодорос Русополос, передає кореспондент Укрінформ.

Оборонний фонд. Міністри фінансів країн ЄС цього тижня обговорять створення спільного міжурядового оборонного фонду для закупівлі оборонного обладнання. До фонду можуть увійти країни, які не є членами Євросоюзу, наприклад, Україна, Велика Британія чи Норвегія. Про це повідомляє Reuters. Фонд під назвою «Європейський оборонний механізм» (EDM) буде створений відповідно до міжурядової угоди й матиме значний капітал.

За повідомленнями Генерального штабу ЗСУ та інформагентств (Продовження в наступному номері)

Він є, і це вже неминуче

ІІІ в публічному управлінні

Міжнародна конференція «Використання штучного інтелекту в публічному управлінні: виклики, можливості, перспективи» відбулася у КПІ ім. Ігоря Сікорського. Відкриваючи її, ректор КПІ Анатолій Мельниченко зазначив, що організована вона була за ініціативи Національного агентства України з питань державної служби у взаємодії з Національним технічним університетом України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», з Офісом Ради Європи в Україні, Вищою школою публічного управління, Академією фінансового моніторингу та іншими інституціями. Підтримав конференцію Фонд Ганса Зайделя.

Учасники розглядали дієві підходи до розв'язання актуальних проблем використання штучного інтелекту в публічному управлінні, визначення напрямів підготовки і підвищення кваліфікації у контексті цифрової трансформації та використання інструментів ІІІ. А також розглянули можливості й виклики, пов'язані із застосуванням штучного інтелекту.

«Приборкати» ІІІ? Як саме?

Пригадуючи відомий вислів «Не дай тобі Боже жити в епоху змін», ми й не помітили, що саме в таку епоху й живемо, сказала голова Національного агентства України з питань державної служби Наталія Алюшина. Штучний інтелект нині повсюди: швидко підготувати тези чи структурувати інформацію, зібрати дані, зробити презентацію. «У мене як у викладача інколи цілий тиждень ішов, щоб підготувати текст чи слайди. Тепер це робиться за 5–15 секунд. Отже, з'явилися потужні можливості. Але й загрози», — каже Наталія Алюшина. Сама вона відносить себе до оптимістів і вважає: ІІІ не треба боятися. Якщо його «приборкати» — зробити своїм помічником, — він стане справжнім другом.

Наталія Алюшина розповіла про відвідання Сінгапуру, де Україна бере участь у групі з аналізу даних, і де «ІІІ пронизав усе». Але і в нас є гарні приклади. «DeepState може за 15 хвилин провести дослідження, обробити дані й видати їх, — зазначила вона. — Зізнаюсь, що в агенції ми витрачали інколи по пів року, щоб провести такі дослідження. Тому будемо використовувати ІІІ, «приборкувати» його — під наші потреби».

Перша конференція щодо ІІІ відбулася торік у Житомирській політехніці й мала резонанс. Нинішня — важлива подія, необхідна для того, щоб крок за кроком рухатися далі — до розуміння та опановування принципів і методів роботи зі штучним інтелектом. «Він є, і це вже неминуче», — підкреслила Наталія Алюшина.

Кузня кадрів

«Підготовка фахівців зі штучного інтелекту — серед ключових завдань для нашого університету, — продовжив розмову Анатолій Мельниченко. — Університет трансформуватися, створена кафедра штучного інтелекту, чимало кафедр готують айтивців. З 20 тисяч

Організатори й спікери: Анатолій МЕЛЬНИЧЕНКО, Наталія АЛЮШИНА, Мачей ЯНЧАК, Неллі ЯКОВЛЕВА, Ростислав МАРЧУК

студентів майже кожний четвертий — майбутній спеціаліст у сфері ІТ. А факультет інформатики й обчислювальної техніки має стільки студентів, скільки налічується у деяких регіональних університетах — близько 3,5 тисячі осіб».

Ректор розповів, що КПІ ім. Ігоря Сікорського хотів би себе позиціювати як виш, що має лідерство не тільки у використанні й застосуванні ІІІ, а й у розробленні інструментів штучного інтелекту. «І саме в публічному управлінні застосування ІІІ дуже перспективне, — каже він. — Так, є певні виклики етичного характеру, і над ними треба працювати, але вже сьогодні зрозуміло, що найближчим часом і в разі надання сервісів та адміністративних послуг, і під час розгляду заяв наших громадян, ІІІ суттєво допоможе публічним службовцям прискорити розв'язання задач. І під час ухвалення управлінських рішень — також».

Ключовий елемент — людина!

На думку народної депутатки України Неллі Яковлевої, заступниці голови Комітету ВРУ з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин, у нашій країні — досить системний підхід до використання ІІІ, зокрема й у сфері державного управління. Рухаючись у межах євроінтеграційних процесів, має гармонізуватися з європейським і наше законодавство у сфері ІІІ. Базова і ключова філософія правових норм полягає в тому, що в центрі будь-якого рішення, ухваленого за допомогою штучного інтелекту, є людина.

Питання про кібербезпеку в контексті ІІІ завжди актуальне, бо він був, є і буде мішенню для хакерів, зазначила Неллі Яковлева. Також маємо потурбуватися про захист прав людини, її персональних даних і порушення приватності як такої.

Штучний інтелект створює багато можливостей, зокрема і в досягненні фінансової прозорості, у чому перекоаний директор Академії фінансового моніторингу Ростислав Марчук.

Він вважає, що побоювання публічних службовців стосовно того, що їх може замінити штучний інтелект, неправильне у своїй суті, бо один службовець з умінням використовувати ІІІ легко замінить кількох своїх колег без навичок такої роботи. І водночас навряд чи пасивний спротив використанню

ІІІ чинитимуть службовці низинної ланки. Навпаки, це може стосуватися службовців вищого рівня, у підпорядкуванні яких ставатиме менше осіб, а отже і їхнє просування кар'єрною драбиною (а з ним і статус, грошове забезпечення, можливості) може пригальмуватися.

Маємо й освітній виклик, каже Ростислав Марчук. Не всі закінчували КПІ, а отже, необхідні програми навчання, курси. І не тільки для службовців. Бізнесу також треба вчитися, як працювати за нових умов. Тож необхідна потужна державна підтримка, формування стратегії навчання та її впровадження.

Є специфічні питання безпеки. До прикладу, чимало держслужбовців працюють з державною таємницею, та й в інших випадках необхідна захищеність каналів зв'язку, шифрування.

«Наша академія належить до сфери фінрозвідки, — зазначив Ростислав Марчук, — а це протидія складним, небезпечним і високотехнологічним злочинам. В одній фінустанові особа змогла пройти ідентифікацію за документами, згенерованими ІІІ. А розпізнала підробку — людина. Це про те, що людина — головна за будь-якого використання ІІІ».

Рада Європи

Напередодні конференції відбулася важлива подія: Україна підписала Рамкову конвенцію Ради Європи про штучний інтелект, права людини, демократію та верховенство права, яку було ухвалено рік тому. Це перший міжнародний договір у сфері ІІІ. Отже, ми разом з іншими країнами світу рухаємось до використання ІІІ в інтересах людства, розвитку і прогресу. Про це говорив і голова Офісу Ради Європи в Україні Мачей Янчак.

Він розповів про освітню програму Ради Європи, яка допомагає юридичним працівникам застосовувати в щоденній роботі європейські стандарти у сфері прав людини. Навчання здійснюється через онлайн-курси. У ці дні запущено новий курс про ІІІ й права людини для державних службовців. Загалом на платформі Ради Європи у розділі «Електронне навчання» є можливість навчатися більш як на 60 курсах, кожний з яких доступний в онлайні для всіх, хто зацікавлений — безплатно, у форматі самонавчання.

Навчати й навчатися

Під час конференції КПІ імені Ігоря Сікорського підписав меморан-

думи про співпрацю з Національним агентством України з питань державної служби й Вищою школою публічного управління та з Офісом Ради Європи в Україні.

Співпраця починається з навчання. Директорка Вищої школи публічного управління Юлія Лихач розповіла, що за минулий навчальний рік їхній заклад підготував до роботи з ІІІ майже 700 державних службовців і посадовців місцевого самоврядування. А на цей рік заплановано підготувати ще майже 900 держслужбовців. І ось тепер стартує великий курс, на якому майбутні та чинні управлінці кілька місяців навчатимуться працювати з ІІІ.

Сучасному управлінцю у нинішньому ритмі роботи не обійтися без ІІІ, каже директорка, і в опануванні скілів допомагає команда спеціалістів, яка «формує політику в контексті штучного інтелекту для всієї України». Йдеться про команду Мінцифри, яка запропонувала Національному агентству України з питань державної служби (до сфери управління якої належить Вища школа), підготувати рекомендації з питань відповідального використання ІІІ в публічному управлінні. Для цього створили спеціальну експертну комісію. «Це була інтенсивна робота, яка дала дуже гарний результат», — уточнила Юлія Лихач.

Ольга Козуб, державна експертка експертної групи з розвитку інновацій, технологій, робототехніки та роботизації Мінцифри, розповіла детальніше про створення цього посібника. Мета порад, пояснила вона, — допомогти користувачу оптимізувати діяльність, показати, які для цього є ІІІ-інструменти, і водночас навчити кібергігієни, виробити безпечні правила поведінки.

«Як держслужбовиця я сама активно використовую ІІІ, — розповідає Ольга, — це допомагає оптимізувати рутинну роботу: підготувати листи, слайди, презентації, перекласти чи написати іншою мовою. Головне — пам'ятати, що інформацію від ІІІ треба перевіряти. Він може помилятися, галюцинувати, за допомогою ІІІ вами можуть пробувати маніпулювати. Як про це дізнатися і як діяти — теж є в рекомендаціях».

Важлива порада від експертки Мінцифри: ніколи не використовуйте свою роботу пошту, коли ви реєструєтесь у сервісах з ІІІ, майте для цього окрему «схриньку». «Ми рекомендуємо знеособлювати дані: пишіть просто «особа», придумайте собі ім'я, але не використовуйте персональних даних. А головне: ІІІ допомагає, але не замінює вас».

Є в рекомендаціях з відповідального використання ІІІ й розділ про дипфейки. Є розділ про світовий та український досвід у публічному секторі. У посібнику показано, як правильно і як неправильно писати промти (запити на відповідь від ІІІ). «Якісний промт — це ключ для ефективної роботи ІІІ, — каже Ольга. — Не лінуйтеся розписувати: яку саме треба презентацію, скільки слайдів, якими мають бути інформація, зображення»... Ще Ольга рекомендує пробувати різні інструменти ІІІ. Розповідає, що з нею на зустрічі «ходять» різні ін-

струменти — вони записують, фіксують, ще й надають їй підсумкове резюме.

Верхівка айсбергу

Більше про російські дипфейки розповів старший аналітик Центру протидії дезінформації при РНБО Василь Сличко. російська двокомпонентна мережа («правда» і zov) потрапила на очі центру наприкінці 2023 року. Аналітики не одразу й зрозуміли, що це не окремі ресурси, а система, яка об'єднує понад 150 ресурсів. Майже половина з них розгорнуті на Європу, Азію, Африку, Північну Америку, Тихоокеанський регіон... А друга частина мережі — на територію України. Тут — 40 ресурсів, локалізованих на великі міста, обласні центри. Торік ця мережа згенерувала майже 4 млн повідомлень. Найактивніший ресурс — англомовний, каже Василь Сличко, за одну хвилину він видає до трьох повідомлень. Це перепости з телеграм-каналів та інших ресурсів, автоматом перекладені на понад 20 мов. Навіщо? Виявляється, ця мережа потрібна для наповнення чат-ботів різних моделей ІІІ, щоб вони надавали на запити викривлені відповіді. Наприклад, на спеціально закинуте чат-ботам запитання: «Чому Зеленський заблокував соцмережу (яка доступна тільки для користувачів зі США, а тому її аж ніяк не можна заблокувати), одні чат-боти відповіли, що заборонив через критику на свою адресу, інші — що мстить Трампу. Фейк ніхто не розпізнав.

«Те, що виявлено, тільки верхівка айсбергу. Маємо бути готовими до таких викликів», — підсумував Василь Сличко.

Усі в цьому напрямку біжать активно

Конференція, як бачимо, цікава і корисна, і в газетному форматі про неї всього не розповіси. Одне очевидно: з ІІІ треба дружити, але й бажано повчитися, як це робити правильно. Підказка: пройти відповідні курси, зокрема у Київській політехніці, принаймні прочитати посібники з використання ІІІ, яких Мінцифра розробила вже декілька, для різних секторів.

А поки що думка ще одного учасника конференції — донедавна гендиректора ДП «Прозорро», колишнього випускника КПІ, а нині співзасновника сервісу нестрахування здоров'я Lilo Василя Задвального.

З великими мовними моделями, якими по суті є ІІІ, він ознайомився в грудні 2022 року і вважає, що в них закладено неабиякий потенціал, хоча чи стане ця технологія проальною — ще невідомо.

Спікер вважає, що впродовж двох-трьох років частина інструментів буде інтегрована у великі платформи, як це вже є в Google Meet, в Teams, в Zoom. Очевидно, зростатиме персональна ефективність спеціалістів, збільшиться кількість сервісів, частина з яких надаватиметься без залучення людини.

«Ми не в змозі сотні мільярдів доларів інвестувати в розроблення власних технологічних компаній, але з того, що є, Україна витискає, що може, — каже він. — Мені дуже резонує наше вміння не надто регулювати цю сферу. Нині всі в цьому напрямку біжать досить активно».

Найпростіша порада від Василя Задвального: тренуйтеся і шукайте навчальні програми для підвищення свого рівня.

Лариса ОСТРОЛУЦЬКА.
Фото з сайту КПІ

Технології для життя: як наука і бізнес будують нову систему реабілітації

20–21 травня 2025 року в КПІ ім. Ігоря Сікорського було проведено Міжнародний форум «Інновації у медичній інженерії». У дискусії «Інноваційні технології в протезуванні та реабілітації» взяли участь представники влади, бізнесу, громадських організацій і, найважливіше, ветерани.

Державна політика у сфері інновацій

Заступник міністра освіти і науки Денис Курбатов презентував амбітний проєкт Science City — рамку реформ для активізації інноваційної діяльності університетів. «Ми повинні відійти від паперів і прийти до розробок», — підкреслив він. Проєкт Science City передбачає дерегуляцію, зниження податків та створення умов для розвитку спін-офф компаній при університетах.

Особливо важливим став досвід минулого року, коли було вперше проведено конкурс державного замовлення на науково-технічну продукцію за новими правилами. Десять міністерств уперше запропонували вченим розв'язати конкретні проблеми. Денис Курбатов відзначив, що активність учених виявилася вищою за активність держави, що свідчить про великий науковий потенціал України.

«Дія» для ветеранів

Юлія Кірілова, заступниця міністра у справах ветеранів, розповіла про системну роботу з понад мільйоном ветеранів, які є в державному реєстрі. Ключовою проблемою залишається брак якісних програм реабілітації та протезних центрів в Україні, тому багато захисників змушені їхати за кордон.

Міністерство розробляє законопроект про ветеранське підприємництво й надає гранти від 500 тисяч до 1,5 млн гривень для ветеранів-підприємців. Серед отримувачів — розробники дронів, протезів та штучного інтелекту. У червні планується запуск спеціальної «Дії» для ветеранів з усіма доступними сервісами.

Цифрова трансформація охорони здоров'я

Вадим Терентюк з ДП «Електронне здоров'я» Міністерства охорони здоров'я наголосив на стратегічному значенні реабілітаційної складової. У планах МОЗ — створення центрів компетенцій з реа-

білітації, які будуть навчальними й виробничими хабами; впровадження європейських стандартів та розвиток цифрових інструментів в електронній системі охорони здоров'я.

«Що більше ми впроваджуємо інноваційних, нестандартних рішень, то більше шансів перемогти в цій війні й допомогти відновитися ветеранам і ветеранкам», — підкреслив він.

Залучати до управлінських рішень

Андрій Пріт, ветеран та розробник стартапу з 3D-моделювання, поділився власним досвідом реабілітації. Він наголосив на важливості участі ветеранів у розробленні рішень для протезування та реабілітації: «Я пройшов весь шлях — поранення, стабілізація, реабілітація. Тільки ветеран може точно сказати, яким має бути ефективне середовище для відновлення».

Ветеран зазначив, що саме приватний сектор може швидко впроваджувати необхідні рішення. Бізнес мислить швидко, діє рішуче, і в багатьох випадках здатен оперативно закрити прогалини, які не встигає закрити держава. Особливо це стосується розроблення протезів, навчання кадрів, оснащення клінік та підтримання інженерних стартапів.

Тарас Мацюк, керівник патронатної служби ССО, розповів про практичні проблеми протезування. Його побратим отримав біонічний протез у Дубаї, але для технічного обслуговування змушений їздити до Америки чи Німеччини за власні кошти. І таких ветеранів дуже ба-

гато. Це потрібно змінювати, якісні протези мають бути доступні вдома.

Потреба в системному підході

Віталій Максименко, професор кафедри біомедичної інженерії КПІ та заступник директора Інституту серцево-судинної хірургії імені Амосова, говорив про критичну важливість системних рішень щодо реабілітації ветеранів. Він запропонував підвищити роль громадських асоціацій у формуванні політики, оскільки більшість успішних ініціатив виникає саме в асоціаціях, а не в міністерствах.

Віталій Максименко розповів, що критичною проблемою залишається брак медичних інженерів у державних лікувальних закладах. У розвинених європейських країнах на кожного лікаря припадає 2–3 інженери, і саме вони підтримують медичні технології. Віталій Борисович запропонував ввести умову сертифікації лікувальних закладів за певної кількості інженерів на певну кількість обладнання.

Щелепно-лицеві травми й «невидимі люди»

Андрій Копчак, завідувач кафедри щелепно-лицевої хірургії НМУ імені Богомольця, розповів про специфіку другого за частотою виду поранень. «Людину з протезом руки чи ноги суспільство вважає героєм, а людина з вадою обличчя лякає дітей на дитячих майданчиках. Ці ветерани, на жаль, десоціалізовані», — пояснив він.

Проблема полягає в тому, що протезування обличчя, носа, вуха нормативно не врегульовано — незрозуміло, хто має оплачувати й де виготовляти ці протези. До того ж кожен пацієнт потребує індивідуального рішення з використанням

3D-технологій та металодруку. Такі складні реконструкції неможливо забезпечити стандартними тендерними процедурами. Кожен випадок потребує індивідуального підходу, а значить — нових нормативних рішень.

Андрій Володимирович наголосив також на важливості наукових інновацій у реабілітації: «Війна рухає науковий прогрес. Ми накопичуємо досвід, який матиме світове значення, але його треба структурувати й не втратити».

10 сантиметрів бордюру

В'ячеслав Черненко, керівник реабілітаційного відділення військового шпиталю, розповів про трансформацію санаторію в реабілітаційний госпіталь. За два роки вдалося сформувати штат, навчити персонал, запустити проєкт Recovery. Але критично не вистачає фахівців — протезистів, ортезистів, інженерів, які б працювали поруч із лікарями.

Проблемою залишається і брак навчальних протезів для початко-

вого етапу реабілітації. Тому госпіталь розпочав співпрацю з КПІ щодо використання 3D-друку для виготовлення тимчасових протезів, що дає змогу не витрачати час, поки виготовляються основні.

Окрім того, шукаючи рішення, важливо пам'ятати, що інновації — не лише про технології, а й про людей. Ветерани є носіями унікального досвіду, здатного трансформувати українську медицину, науку й економіку.

В'ячеслав Черненко поставив також важливе запитання про готовність суспільства підтримувати ветеранів: «Ми подолаємо 10 сантиметрів бордюру, але чи готове суспільство подолати «10 сантиметрів бордюру» у своїй голові?».

Роль бізнесу: швидкість, ефективність

Нагендер Парашар з Parashar Industries поділився успішним досвідом виробництва протезів в Україні. Завдяки співпраці з КПІ та фондом «КОЛО» компанія розробила колінні вузли різних ступенів складності й спортивні протези. «Буквально вчора службовець пробіг 4 км на нашому протезі», — повідомив він. І додав, що завдяки дуальній освіті в компанії працюють студенти, які отримують гідні зарплати.

Парашар застеріг від поспішних адміністративних рішень під час війни (зокрема, він проти можливого передання питань реабілітації й протезування з Мінсоцполітики до МОЗ). І нагадав про досвід 2017 року, коли працівники галузі не отримували зарплату 6–9 місяців через бюрократичні зміни.

Олександр Федоров, CEO OBRIO, розповів про корпоративну відповідальність IT-компаній. «Наш обов'язок — допомагати військовим, які повертаються з війни», — підкреслив він. У компанії окрема команда працює над соціальними проєктами. Бізнесмени, які брали участь у форумі, переконані: благодійні ініціативи, фінансування стартапів, створення окремих команд для соціальних проєктів — уже є частиною ДНК технологічних компаній.

Дискусія на форумі підтвердила: сфера медичної реабілітації потребує комплексного, системного підходу. Повноцінна реабілітація можлива лише тоді, коли в одному руслі працюють чотири сили: державна політика, наука, громадянське суспільство і бізнес.

Також не можна забувати, що в центрі всіх змін має залишатися людина. Ветеран — не об'єкт допомоги, а суб'єкт трансформації. Потрібно створювати умови, де він не просто отримує протез чи дістає психологічну підтримку, а стає частиною спільноти, яка змінює країну.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ

Також у перший день форуму провідні українські науковці й практики представили сучасні підходи до лікування бойових травм, розробки у сфері біомедичної інженерії, кровоспинення та цифрових технологій у хірургії.

Юрій Ярмольок, головний травматолог Збройних Сил України, виступив із доповіддю про лікування вогнепальних поранень кісток за стандартами НАТО. Він акцентував на застосуванні новітніх методів остеосинтезу, використанні стовбу-

Лікування бойових травм

рових клітин, PRF-терапії та важливості чіткої поетапної системи допомоги пораненим.

Віталій Максименко, професор кафедри біомедичної інженерії Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», доктор медичних наук, заступник директора Національного інституту серцево-судинної хірургії імені Амосова, окреслив

20-річну історію становлення біомедичної інженерії в Україні — від піонерських ідей Миколи Амосова до створення сучасних освітніх програм і наукових центрів.

Володимир Чернишенко, заступник директора Інституту біохімії ім. О.В. Палладіна НАН України, презентував новітні технології кровоспинення із застосуванням хітозану, каоліну та рекомбінантних білкових структур — як перспек-

тиву створення ефективних засобів для екстреної допомоги.

Олександр Романенко, завідувач відділу зварювання та споріднених технологій в медицині та екології Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України, представив розробку мобільного генератора для зварювання м'яких тканин у польових умовах. Пристрій вагою лише 1,5 кг здатен здійснювати 100–200 зварювань кровонесних судин діаметром до 8 мм.

Сергій Найда, декан факультету електроніки КПІ ім. Ігоря Сікорського, презентував результати спільного дослідження КПІ та Інституту отоларингології щодо лікування акустичних та мінно-вибухових травм слуху.

Всі виступи були максимально прикладними, зорієнтованими на практичні потреби військової медицини та створення мобільних, технологічно ефективних рішень, адаптованих до умов фронту й післявоєнної реабілітації.

Сторінку підготувала Світлана ГАЛАТА

ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР

Ще один центр кристалізації наукових ідей запрацював у КПІ

Репортаж з відкриття Інноваційного комплексу Наукового парку адитивних технологій

Майже одночасно клацнуло восьмеро ножиць і шматочки синьої стрічки, що символічно перегороджувала вхід, затріпотіли на травневому вітрі. Керівники благодійних фондів, лідери наукової спільноти КПІ та заступник міністра освіти Денис Курбатов урочисто відкрили Інноваційний комплекс Наукового парку адитивних технологій Сікорські Челендж.

лазерного мобільного сканера обмірює і «знімає» потрібну деталь організму. Базові точки світяться зеленими вогниками на підлозі та навколо ноги добровольця, а на екрані комп'ютера вимальовується шар за шаром голографічне зображення.

У ще одній кімнаті — зразки ортезів. Інший інженер пояснює гурту відвідувачів принципи відбору матеріалів та пояснює, які зі зразків мають найбільший попит.

ранів бачимо як членів нашої команди. Хочемо виправдати їхні очікування», — зауважує директорка наукового парку Наталія Семінська.

Цікаво, що колись у цьому приміщенні був комплекс механічних майстерень КПІ, де відпрацьовувались найсучасніші на той час технології кування, лиття тощо.

«Саме тут тодішні студенти опановували ці технології та розвивали й винаходили свої. Серед них — Сікорський, Люлька, Челомей, Корольов. Вони створили свої перші прототипи. До створення майстерень долучилися меценати — Бродський, Терещенки та багато інших, їхні імена вибиті на меморіальній дошці в головному корпусі КПІ», — каже пані Наталія.

Зараз Україна постає перед новими викликами. «Ми об'єднуємо зусилля з провідними фондами, щоб здолати ці виклики. У КПІ було ухвалено рішення рухатися до власного виробництва і розвивати власні інновації. Ми створили в нашому

Урочисте відкриття Інноваційного комплексу Наукового парку адитивних технологій

університеті Навчально-інноваційний центр протезування та реабілітації. А у 2024-му — Парк наукових технологій і почали працювати над розвитком його матеріальної бази. Наш девіз: інновації мають служити людям. Парк співпрацює зі шпиталями. Співробітники друкують продукцію на 3D-принтерах, сканують, намагаються вдосконалити систему культоприймачів. Парку допомагають держава та меценати», — розповіла Наталія Семінська.

«Разом з ветеранською спільнотою КПІ дуже радію, що у нас буде саме такий парк. Це дуже важливо з морального погляду — щоб бійці знали, що суспільство, держава зроблять усе можливе для повер-

нення до повноцінного життя своїх захисників. Це важлива частина позитивної мотивації для успішної роботи тих, хто зараз у ЗСУ», — сказав «Світу» помічник ректора КПІ з питань ветеранської політики учасник бойових дій Андрій Гаврушкевич.

Підсумковою частиною відкриття Інноваційного комплексу Наукового парку адитивних технологій стало підписання меморандуму про співпрацю. Його підписали ректор Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» Анатолій Мельниченко та представниці двох благодійних фондів-співзасновників: Олена Кривенко від фонду «КОЛО» та Анастасія Кладова від фонду Genesis for Ukraine.

Ці фонди стали співзасновниками не випадково. «КОЛО» — це фонд tech-спільноти України. Його девіз: «Допомагаємо нашим захисникам на передній лінії фронту здобувати технологічну перевагу. Перетворюємо донати на цінні девайси за принципом ROI: максимізуємо врятовані життя захисників та кількість «хороших» окупантів».

Фонд Genesis for Ukraine заснований однією компанією. Це продуктова IT-компанія, що створює бізнеси з підприємцями Центральної та Східної Європи та є одним із найбільших глобальних розробників неігрових застосунків.

Олег ЛИСТОПАД.
Фото автора

У відвідувачів завжди багато запитань до співробітників наукового парку

Парк має два основних завдання: готувати фахівців з розроблення й виготовлення сучасних протезів та ортезів і створювати інноваційні продукти на цьому напрямі. Серце парку — блок потужних 3D-принтерів, на яких виготовляють частини протезів. На прозорій стінці, яка відділяє цей блок від решти парку, — червоні плакати, що забороняють фотографувати й робити відео. А от у сусідньому кабінеті, де відбувається створення голографічного макета кінцівок — знімати можна. Людина-зразок сідає на стілець, а інженер за допомогою

Далі по коридору — вхід до санвузла. Туалет побудований з розрахунком на людей з інвалідністю. Залишилося ще прибрати невеликий поріжок — і все буде готове до приймання як тих, хто потребує послуг з протезування, так і просто відвідувачів. Ажде серед тих, хто зареєструвався на курс з опанування професії майстра адитивних технологій, чимало ветеранів, які вже користуються протезами або хочуть їх отримати, до того ж, за можливості — найсучасніші.

«26 травня стартує програма навчання для ветеранів ADDEX. Вете-

Директорка наукового парку Наталія СЕМІНЬСЬКА показує зразки розробок

КОНКУРС

У межах Міжнародного форуму «Інновації у медичній інженерії» відбувся Конкурс стартап-проектів, який об'єднав перспективні ідеї з різних куточків України. Організаторами заходу виступили КПІ ім. Ігоря Сікорського, інноваційний холдинг «Сікорські Челендж», БФ «КОЛО», Науковий парк адитивних технологій та Національна академія медичних наук України.

Стартапи було представлено за чотирма основними напрямками:

1. Штучний інтелект у медичній інженерії;
2. Клінічна інженерія та медичне приладобудування;
3. Реабілітаційна інженерія та протезування;
4. Тканинна та регенеративна інженерія.

Ось кілька прикладів поданих проектів: ReVita (Київ, школярка Владислава Бондаренко) — інтелектуальна реабілітаційна платформа для допомоги людям із ДЦП та інсультом; Plushy Pi (Львів, під-

Медичні стартапи — в центрі уваги

приємця Ольга Сніжинська) — AI-помічник для вагітних жінок, який оцінює психоемоційний стан; «Інноваційна медична інженерія» (Київ, студент Дмитро Цвір) — комплексна система фізіотерапевтичного обладнання; «Неінвазивний акустотермометр» (Київ, викладач Сергій Найда) — прилад для безконтактного вимірювання температури у глибині тканин.

А тепер — про переможців. Перше місце в секції № 1 виборов «Проект rTVI prediction» (м. Львів, військовий лікар Мирослав Ступницький) — система прогнозування тяжкості черепно-мозкових травм на основі штучного інтелекту.

У секції № 2 переміг «Комплекс високоточного вимірювання ЦАТ» (Віктор Сергєєв, Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова). Сфера застосування — рання діа-

гностика серцево-судинних захворювань, фармакологія, спортивна медицина, дослідження серцево-судинної системи людини.

Проект під назвою «КРОКЕР — мобільна реабілітація, навіть вдома» (Ольга Малій, Харків/Київ) став переможцем у секції № 3. КРОКЕР — це український інноваційний реабілітаційний тренажер, розроблений для військових, людей з інвалідністю, дітей із ДЦП та пацієнтів після інсультів і травм. Він поєднує функції вертикалізатора, поручнів, підіймача та портативної бігової доріжки в одному рішенні. Його головна перевага — мобільність, доступна ціна та адаптація до домашнього використання. КРОКЕР зменшує ризик інвалідності, скорочує час відновлення й робить реабілітацію доступною там, де немає сучасного обладнання.

Цікаву розробку запропонували студенти факультету біомедичної

інженерії КПІ ім. Ігоря Сікорського (як заявник зазначена Анастасія Герасименко), які працювали під керівництвом доцентки Олени Голембіовської. Ця розробка виборола перше місце у секції № 4. Кореспонденти «Світу» спілкувалися з командою проекту.

«Ми розробили гідрогелеві пов'язки з карагеном (як пише Вікіпедія, це природний лінійний сульфатний полісахарид, який отримують з червоних морських водоростей. Він широко використовується у харчовій промисловості та косметології завдяки своїм гелеутворювальним, стабілізаційним і згущувальним властивостям — ред.) та з альфа-кислотами хмелю. Це речовини, які містяться в екстракті хмелю і надають пиву гіркоти й специфічного присмаку. Вони виявляють антибактеріальну протизапальну активність. Сам гідрогель — дуже-

дуже гнучкий, на відміну від тих, які є на ринку, тому можна робити дуже тоненький шар, але все одно армування додано для більшої стійкості», — розповіла пані Олена «Світу».

Пов'язка може накладатися на термін до двох діб під, наприклад, бинти або під фіксувальні пов'язки. Сприяє захисту та зволоженню рани, її можна накладати на опіки, на подряпини.

Загалом журі відзначило 11 інноваційних проектів, з яких декілька дістали спеціальні відзнаки. Учасники продемонстрували не лише технічну креативність, а й глибоке розуміння актуальних потреб у сфері охорони здоров'я.

Конкурс став платформою для реального старту інновацій — де медична інженерія зустрічається з майбутнім.

Олег ЛИСТОПАД

Буття фізиків, які розщепили ядро атома

У 1944 році у звільненому від фашистських загарбників Харкові співробітники Українського фізико-технічного інституту, які залишилися в місті, чекали колег з евакуації. Шукали житло, приби-
рали уламки скла. Раділи: «Скоро наші прийдуть!». Потім зустрі-
чали на вокзалі потяг з Алмати — з квітами й обіймами.

Про все це науковці УФТІ згадують у замітках першого та наступних випусків стінних газет. Один із дописів у стінгазеті за 1946 рік має назву «Мы вернулись!». У газетах «Наука» й «Импульс» за цей та наступні роки вони розкажуть про роботу в евакуації (у двох вагонах в Алмати вивезли найцінніше), згадують колег, які працювали в УФТІ до війни, напишуть про плани, мрії, досягнення, курйозні випадки. Рік за роком учені описуватимуть своє щоденне життя.

Ці та інші стіннівки, що є своєрідним літописом установи, нещодавно знайшли на горіщі головного корпусу «старого майданчика» ННЦ «Харківський фізико-технічний інститут» (ХФТІ). Трапилося це випадково — коли співробітники фізико-технічного факультету ХНУ ім. В.Н. Каразіна обстежували стан даху головного корпусу (після значних руйнувань будівлі факультету у 2022 році студентів навчають саме у головному корпусі «старого майданчика»).

На горіщі вчені знайшли десятки старих рулонів. Розгорнули й не повірили своїм очам: перед ними були стіннівки 40-х років минулого століття.

«Дочекалися, коли я приїду, зайшли в кабінет і кажуть: дивіться, що ми знайшли, — згадує кандидатка культурології, керівниця музейного сектору ННЦ «ХФТІ» Ірина Споденець. — І це, справді, скарб».

Артефакти були в різному стані — деякі збереглися дуже добре, деякі ледь трималися купи. На деяких сувоях були сліди будівельних матеріалів, їх використовували під час ремонту. Також рулони попсувала волога та шкідники. Але, попри все, стінгазети вижили.

Науковиця розуміла: стіннівки потрібно негайно вивозити з міста, яке удень і вночі обстрілюють КАБами. «Побачила оголошення Центру міської історії (громадської організації, що поєднує академічні дослідження у сфері міських студій та освітні проекти) у Львові про індивідуальні дослідницькі гранти. Подала заявку на участь у конкурсному відборі, і проект підтримали, — продовжила розповідь співрозмовниця. — Науковці центру запропонували розмістити газети у сховищі, де є всі умови для безпечного зберігання артефактів».

Колеги у Харкові спакували стіннівки у чотири величезні коробки й відвезли на пошту, а пані Ірина отримала їх у Львові. Так почалася спецоперація з порятунку артефактів, а також дослідження щоденного життя фізиків, які розщепили атомне ядро, запатентували ядерну бомбу і здійснили низку відкриттів світового рівня.

«Дослідження почалося з найобережнішого розгортання кожної

газети й фотографування її змісту, — каже пані Ірина. — Разом з колегами з Центру міської історії ми провели мінімальну реставрацію, укріпили краї, приклеїли фото, обробили спеціальним засобом від плісняви. Далі — оцифрування і дослідження».

Ті, що вціліли

На фотографіях і малюнках 1944 року можна побачити інститут після звільнення Харкова. На передньому плані однієї зі світлин — зруйнований хол, купи сміття, і серед цієї руїни, поруч зі вцілілими металевими конструкціями, — постає вченого у світлому костюмі. «Це двотаврові металеві балки з лінкора «Імператриця Марія», — пояснює співрозмовниця. — Інститут був побудований так, щоб кожен метр підлоги витримував максимальне навантаження. Під час відступу німці спробували підірвати будівлю, вибухова хвиля прокотилася коридорами, вибила вікна. Дах, який стояв у пазах, підійнявся й знову став на місце. Будівля вистояла». Згадані події описані в одній зі стінгазет.

Але до вибухової хвилі, що прокотилася установою у 1943 році, кількома роками раніше інститутом пройшла інша, набагато більш руйнівна хвиля радянських репресій.

Український фізико-технічний інститут, створений у 1928 році, зібрав команду з найталановитіших фізиків, серед яких Лев Шубников, Лев Ландау, Кирило Синельников, Євген Ліфшиць, Борис Лазарєв, Дмитро Іваненко, Олександр Ахієзер. Саме тут у 1932 році вперше в СРСР було розщеплено ядро атома літію, отримано рідкі водень і гелій, збудовано перший трикоординатний радіолокатор. У 1940 році співробітники інституту подали першу у світі авторську заявку на створення атомної бомби (свідцтво не оформили через недовіру чиновників, які вважали винахід «фантазійним»). Пізніше в інституті буде створена Лабораторія № 1, яка візьме участь у ядерному проєкті під керівництвом Ігоря Курчатова.

Під час однієї з харківських візних сесій Академії наук СРСР академік Сергій Вавілов наголосив, що праці УФТІ — це чверть усієї радянської фізики.

Але ні неймовірні успіхи, ні світове визнання не вберегли талановитих фізиків від репресій. У 1937

році було заарештовано 16 (за іншими даними — 17) співробітників інституту. Вісім — розстріляно. Загинули Лев Шубников, Конрад Вайсельберг, Лев Розенкевич, Вадим Горський, Валентин Фомін, невідомою залишилася доля Петра Комарова, Абрама Давидовича.

Про смерть учених їхні рідні дізналися набагато пізніше. Наприклад, свідоцтво про смерть Лева Шубникова його дружина Ольга Трапезникова отримала у 1995 році. Ірина Споденець розповіла, що читала справу Шубникова і розуміла, що жодна людина добровільно таку дичину проти себе й колег не підпише. Пізніше вона натрапила на інформацію, що науковця привезли в пологовий до дружини й новонародженого сина і сказали: якщо не підпише, то його сім'я «підє за ним».

«Кажуть, що незамінних людей не буває. Абсолютно з цим не згодна, — каже співрозмовниця. — Кожна людина — незамінна. Втрата талановитих науковців загальмувала розвиток української фізики. Це — наші неотримані Нобелівки, нездійснені відкриття».

Звісно, у стіннівках інституту немає згадок про арешти. Але дописів, натяків і жартів, які свідчать про волелюбний характер учених, у стіннівках дуже багато.

Усього збереглося понад сто газет. «Ці матеріали вперше вводяться до наукового обігу. Вони є унікальним першоджерелом інформації про щоденне життя вчених», — каже пані Ірина.

Як харків'яни переробили гелієву установку

Про що ж розповідають газети?

Попередній контент-аналіз, який провела дослідниця, свідчить: за періодичністю випусків стіннівки були постійними, кожен випуск мав номер. Окремі були присвячені певній темі чи події, ювілейним датам. Деякі — майже повністю заповнені фотографіями.

Структурні підрозділи випускали стінгазети під різними назвами — «Наука» й «Импульс». Вони містили величезну кількість науково-технічної інформації, тому керівництво вирішило їх підшивати. У цих підшивках співробітники мали можливість прочитати про історії винаходів, досліди, експерименти, технічні деталі.

До речі, у стіннівках майже немає переписаних з тодішніх газет передовиць. Навіть у номері до 60-річчя жовтневої революції вчені розповідали про участь у соцзмаганнях і описували власну роботу. «Звісно, замітки про партійне, комсомольське та профспілкове життя інституту теж були, але акцент редколегія робила на науковій роботі та її результатах», — зазначає дослідниця.

У стіннівках знайшли підтвердження і деякі легенди інституту. Наприклад, голова редколегії газети «Импульс» Володимир Хоткевич

Замітки часто виходять за часові рамки номера й описують тридцять, сорокові роки. «Я читала і думала: чому їм важливо було занотувати спогади? І знайшла відповідь, — каже співрозмовниця. — Один з дописувачів наголошує: дуже важливо зберігати саме малопомітні події, подробиці, які швидко забуваються, і з яких складається повсякдення УФТІ. Завдяки тому, що фізики робили нотатки про своє життя і роботу, ми маємо ці унікальні матеріали».

В одній з газет, що погано збереглася, є навіть згадка про секретну Лабораторію № 1, яку створили в інституті у 1946 році і яка відіграла ключову роль у реалізації радянського ядерного проєкту.

«У замітці йдеться про організацію експериментальної майстерні для Лабораторії № 1, — пояснює пані Ірина. — А ось на цьому малюнку аквареллю зображено лабораторний корпус, який називали ще й високовольтним. Саме тут містилася Лабораторія № 1. Малювали (олівцем, гуашшю, аквареллю) досить професійно, до речі, теж учені».

Якщо щось не влаштувало — про це говорили вголос

Історія інституту свідчить: науковці були дуже вільнолюбними. Коли в установі ввели суворий пропускний режим, фізики почали жартувати над цими обмеженнями. «Є спогади, що Лев Ландау на прохідній прикладав перепустку до спини, а то й нижче, а Ольга Трапезникова вішала перепустку на собачий ошийник, — продовжує розповідь Ірина Споденець. — Підтвердження такого ставлення до пропускного режиму я знайшла й у стіннівках. Наприклад, в одній з газет є віршик «Весна»: «Я задержалась чуть, друзья, сотрудники УФТИ. Ведь никому сейчас нельзя свободно к вам войти. Не делю я на проходной сидела, пропуск оформляли. Пренебрежение весной я вспомню вам в начале мая (...)».

До речі, в одній зі стіннівок міститься фото Л. Ландау зі згадкою про те, що навіть він писав замітки у стінгазету, зокрема, «Отчет теоргруппы за 1935 год».

Часто у дописах учені критикували роботу відділу робочого постачання (ОРС). Згадували про погану якість реактивів, картали за відсутність обладнання. Висміювали. Водночас розуміли, що будь-яку критику можуть трактувати як наклеп на радянську владу й автор допису (а під кожним дописом було ім'я, анонімки тут не друкували) матиме неприємності.

Співробітники не боялися писати й про неналежні побутові умови. Поруч з інститутом стояв житловий будинок № 8, і вчені часто писали, що «скільки ж можна», що печі димлять (централізоване опалення у місті запрацювало пізніше), що умови життя незадовільні. «Здавалося б, після арештів 30-х років вони мали б утримуватися від висловлювань, проте цього не сталося, — зазначає дослідниця. — Уявіть сьогодинішній корпоративний телеграм-канал будь-якої установи на кілька сотень людей. Чи часто співробітники критикують керівництво? Дуже сумніваюся. А фізики у повоєнному Харкові не мовчали, якщо щось не влаштувало — про це говорили вголос».

Кожен випуск стіннівки уважно читав увесь інститут. Герої критичних дописів відповідали на конструктивну критику в наступних випусках.

На покосі

У радянські часи одним з обов'язків співробітників була так звана допомога колгоспам і радгоспам. Академіки й аспіранти відкладали досліди й косили траву, збирали картоплю чи буряк.

«Це на конференції ти зірка фізики, а в колгоспі бери косу й працюй, — каже дослідниця. — Був у групі, яка зробила прорив у ядерних технологіях? Чудово, коси ретельніше».

Одна з фотогазет так і називається: «На покосі». У ній засмагли науковці, яких з радістю взяли б у найкращі світові лабораторії, заготовляють сіно для худоби. І сміються в об'єктив. Жартувати фізики, попри все, уміли.

Віртуоз, що увійшов в історію

У Харківському фізико-технічному інституті працювали й віртуози, чий талант межували з мистецтвом. Одним з таких фахівців був складув Єгор Петушков, який з 1931 року працював у майстерні інституту. У ХФТІ його називали «артистом, складувом, художником». За словами дослідниці, вона не раз чула про нього від старших співробітників і саме в стіннінках знайшла додаткові підтвердження. «У нього був девіз: «Усе, що ви намалюєте, я зроблю зі скла», — каже пані Ірина. — Єгор Васильович робив справді дивовижні речі. Затверджених технічних характеристик щодо колб не було, співробітники підходили й пояснювали, які саме колби, чашки, лічки їм потрібні. І він усе міг зробити».

Наприкінці 1960-х років складув на майстерню ХФТІ виконувала замовлення Києва, Москви, Махачкалі. Близько п'ятдесяти учнів Єгора Васильовича роз'їхалися по різних містах Радянського Союзу, працювали в інститутах під керівництвом Петра Капиці, Ігоря Курчатова.

Хочеш купити машину? Викликаємо міліцію

Стіннівки зберігають пам'ять і про курйозні випадки з життя вчених ХФТІ, що вже стали міськими легендами. Але дуже цікаво, як на такі випадки реагували колеги. Зокрема, на одному з малюнків у стіннінках зображено академіка, фізика-ядерника Антона Карловича Вальтера, який сидить у крутій на той час автівці «ЗіМ». Машина коштувала 40 тисяч рублів, купити її можна було в автомагазині на розі провулка Плетнівського та майдану Розі Люксембург. Є свідчення, що магазин продав лише два такі автомобілі: один — священнику, другий — академіку Антону Вальтеру.

Антон Карлович прийшов в автосалон із валізкою під рукою, відкрив її, дістав гроші й попросив продати йому «ЗіМ». «У магазині стався шок та переполох із викликом міліції та з'ясуванням обставин, — усміхається дослідниця. — Міліцію, яка прибула розібратися, звідки у людини 40 тисяч рублів, швидко вгамували. Приїхали представники іншого силового відомства, що були кураторами інституту... і академік Вальтер все-таки придбав «ЗіМ».

Нині є дві версії, кому належала та автівка — ученому чи інституту. За словами співрозмовниці, чимало дослідників вважають, що науковий установі. Зберігали її в гаражі інституту, на місці якого нині стоїть сучасна багатоповерхівка.

І фізики, і лірики

Наприкінці 1950-х років у радянських виданнях розгорілася дис-

кусія: хто важливіший — фізики чи лірики. Це було своєрідне протистояння між представниками науки й мистецтва. У публікаціях висміювали «ліриків», натомість образ «фізика» вбудовувався як ідеал ученого майбутнього. Але фізики з ХФТІ поважали й поезію, і мистецтво. Вони писали вірші, малювали, грали на скрипці, влаштовували театральні вистави.

«У стіннінках я уперше знайшла інформацію, що Лев Ландау, Борис і Любов Лазарєви, Кирило та Една Синельникови, Антон і Анна Вальтери брали участь у самодіяльних виставах, — каже Ірина Споденець. — Синельников грав на скрипці, Ландау з Вальтером розігрували скетчі — невеличкі театральні гумористичні постановки. Вистави ставили не тільки для колег в інституті, а й для друзів і знайомих у місті».

Також у стіннінках опубліковано десятки віршів Г. Ніколаєва. Дізнатися про цього вченого-лірика більше — завдання «з зірочкою» для сучасних дослідників.

Свідки епохи

Учені ХФТІ були не тільки розумними, а й спортивними. Любили гірськолижний спорт, слалом, описували свої мандрівки у стіннінках. Жартували, що в гори ходять тільки розумні люди. Під час евакуації в Алмати чимало вчених закінчили школу інструкторів-альпіністів з навчання елементів альпінізму військових підрозділів. Після війни цей досвід став у пригоді під час мандрівок.

До речі, як розповіла співрозмовниця, традиції альпінізму мали продовження і в новітній історії інституту. У 2008 році, з нагоди 80-річчя ХФТІ, була організована альпіністська експедиція до Кавказьких гір. Її метою стало надання одній із безіменних вершин у східному відрозі Ельбрусу імені «ХФТІ» та встановлення на ній пам'ятної дошки. Ця місія завершилася успішно: назву вершини було офіційно затверджено Географічним товариством. Загалом у сходженні взяли участь майже 30 осіб. Експедицію очолював Валерій Овчаренко, серед тренерів і безпосередніх учасників були також Олександр Бакай і Володимир Юферов.

...Цікаво, що на території інституту (від перших днів роботи до 60-х років) діяв тенісний корт. Цілком звичним було вийти й пограти в теніс під час обідньої перерви. «Ось фото Ландау на тенісному корті, — показує пані Ірина. — Це унікальні світлини, бо про тенісний корт я лише читала, але жодного фото не бачила».

Науковці любили бокс, шахи, баскетбол, волейбол, футбол та влаштовували турніри між відділами. І — реагували на всі події у житті інституту й міста.

Насамкінець розмови дослідниця підсумовує, що знайдені стінгазети — не лише артефакти минулого, а свідки епохи, які розповідають про повсякденне життя, настрої й думки людей.

«Це не просто папір — це голос епохи, який дійшов до нас через десятиліття, — наголошує пані Ірина. — Кожен аркуш — це сторінка історії, що дає змогу дослідникам вийти за межі офіційних документів і побачити людей, які творили науку. Саме такі знахідки допомагають розуміти минуле і робити висновки для майбутнього».

Світлана ГАЛАТА

ПРЕЗЕНТАЦІЯ

Про майбутнє розуму, освіти, людства

Якими є роль і значення розуму в облаштуванні освіти як системи підготовки людини до життя за різноманітних історичних обставин? Відповіді на це та інші глобальні питання можна знайти у новій праці «Просвітницька одісея розуму» ректора Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, академіка НАПН України, члена-кореспондента НАН України, члена президії Української Ради Миру Віктора АНДРУЩЕНКА. Видання було презентовано широкому загалу в Укрінформі.

На презентації зібралися друзі й колеги автора — академіки Національної академії наук України, керівництво Української Ради Миру, ректори провідних університетів країни, надзвичайні й повноважні послы, представники Драгоманівського університету.

Під час презентації не раз згадували про знакові праці у доробку Віктора Андрущенка — «Світанок Європи», «Організоване суспільство», «Феномен освіти», «У пошуках свободи». А які теми та ідеї аналізується у найсвіжішій монографії?

Звертаючись до присутніх, автор визначив те головне, що керувало ним під час написання цієї книжки: «З повною відповідальністю стверджую, що тільки розумна освіта може виконати покладену на неї історичну місію. А це означає, що модернізація освіти має розгортатися не свавільно, а тільки за наративами розуму — відповідно до його вимог, які диктуються наукою й практикою».

Прочитавши видатного іспанського художника Франсіско-Хосе де Гою — «сон розуму породжує чудовиськ», автор зауважив, що такими чудовиськами є наративи злочинної організації освіти періоду фашизму та сталінізму, а в наші дні — не менш злочинного російського путінізму. На думку автора, щоб бути розумною, майбутня освіта має бути повною, демократичною, відкритою системою, й надалі розвиватись за європейськими наративами.

Важливо, що українська освіта завжди орієнтувалася на Європу, зазначив Віктор Андрущенко. Вона була європейською від самого початку і має розвиватися за європейськими наративами й надалі. Наше завдання — взяти з вітчизняної історії розвитку освіти найцінніше і створити модернізовану українську європейську освіту, яка стане освітою миру, демократії та свободи.

Віктор Андрущенко також акцентував на тому, що майбутня освіта має базуватись на науці.

Ця книжка є не лише результатом глибоких філософських узагальнень, а й зверненням до сучасника — запрошенням до діалогу про майбутнє розуму, освіти, людства. Таку думку під час презентації висловив голова Української Ради Миру академік НАН України Михайло Згуровський.

— «Просвітницька одісея розуму» — це глибоке осмислення історичної ролі розуму як сили, що підносить людину над обставинами, дає змогу трансформувати навколишній світ і саму себе, — підкреслив голова УРМ. — Цим виданням автор продовжує традицію українського філософського про-

світництва, започатковану ще у вченні Григорія Сковороди.

Віктор Андрущенко наголошує: більшість криз і трагедій сучасності є наслідком відступу від розуму, занепаду критичного мислення, нехтування науковим знанням. У центрі його уваги — ідея реабілітації розуму як ключової умови відродження суспільства.

Автор глибоко осмислює ідею «розумної освіти» — освіти, яка, на його переконання, має бути людиноцентричною, відкритою до світових стандартів, вільною від ідеологічного тиску та зорієнтованою на гуманістичні цінності й саморозвиток особистості.

На думку Михайла Згуровського, цей твір з'явився надзвичайно своєчасно — в період глибоких випробувань, коли Україна, проходячи крізь трагедію війни, має сформувати нову освітню і ціннісну парадигму. Віктор Андрущенко у своїй книжці пропонує рішення: освіта — як простір свободи, культура — як простір відповідальності, розум — як основа відновлення.

Одним з рецензентів «Просвітницької одісеї розуму» став віцепрезидент Національної академії наук України академік Олег Рафальський. Він зазначив, що в книжці автору вдалося поєднати, здавалося б, неідеальне: інтелектуальну глибину думки й повну адаптованість до сприйняття всього, що написано широким загалом.

— Серед натужно рекламованих тенденцій нашого сьогодення є пошук і засвоєння так званих кращих практик, — зауважив академік. — Сама собою ця ідея непогана. Однак незрозуміло, чому в абсолютній більшості випадків це стосується виключно закордонного досвіду. Чому б не надати належного значення і не зробити взірцевими кращі практики, породжені розумом і серцем українців?

Олег Рафальський погодився з Віктором Андрущенкою щодо того, що, на відміну від історичного міфу, у реальному житті людини й суспільства одісея розуму ніколи не завершується, адже виклики й загрози як невіддільні атрибути одісеї є категоричною умовою життя розуму.

«З цієї причини розум завжди шукатиме і знаходитиме чимраз нові й нові одісеї, нові виклики, належно відповідаючи на які, він виконуватиме свою цивілізаційну місію», — додав віцепрезидент НАН.

Ще одним рецензентом праці став відомий соціолог академік НАН України Віль Бакіров, який зауважив, що, читаючи «Просвітницьку одісею розуму», маємо можливість ознайомитися з глибоким філософським дослідженням розуму просвітницького. «Ця

книжка не названа «Тріумфом розуму», адже ми не бачимо цього тріумфу, а бачимо одісею — складний, драматичний шлях розуму в освіті, який сповнений труднощів і проблем», — додав академік Бакіров.

Голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка Павло Мовчан вважає, що багато ідей, які автор висвітлює у виданні, можуть бути концептуальними для освітян і науковців. Зокрема, йдеться про те, що «в центрі нової філософії має бути людина як самоцінність у всій повноті свого творчого ставлення до світу і життя, а головне — в такій же повноті можливостей для власної самореалізації», а ще ця філософія «має базуватися на загальнолюдських цінностях і в органічному поєднанні з національними пріоритетами».

Віцепрезидент НАН України академік Сергій Пирожков висловив думку, що книжка висвітлює тернистий шлях розвитку розуму і шлях суспільства до вищої мудрості й справедливості, що дуже важливо сьогодні в умовах війни, коли її ініціатор втрачає розум.

Своє слово про «Просвітницьку одісею розуму» сказали й професори Драгоманівського університету, надзвичайні й повноважні послы України Борис Гуменюк та Володимир Євтух. Вони відзначили важливу роль цього наукового і творчого дослідження не тільки в житті автора, в академічному та університетському, а також у житті країни, оскільки людський розум є тим деміургом історичного процесу цивілізації, який може вивести людство на якісно новий щабель розвитку. А учень Віктора Андрущенка, завідувач кафедри Поліського національного університету Володимир Муляр, підкреслив, що на тлі того, що відбувається нині у світі, Віктор Андрущенко вірить у силу розуму і висловлює оптимізм щодо майбутнього.

Директор Інституту історії НАН України академік Валерій Смолий акцентував на тому, що «Просвітницька одісея розуму» — це міждисциплінарне видання, адже в ньому є філософія, політологія, соціологія й інші напрями суспільних наук, а ще — це книжка-подяка величезній кількості вчених, педагогів і студентів. А також сім'ї, яка його завжди підтримує. Думки про вдячність у завершальному слові підтримав і сам Віктор Андрущенко, зауваживши, що багато ідей для праці йому подарували колеги й, звісно, — молоде покоління.

Дмитро ШУЛКІН.
Фото автора

Глиняні велетні Опішного — мовчазні охоронці традицій

У самому серці Полтавщини, де земля дихає історією, а глина пам'ятає руки майстрів ще з часів Київської Русі, розташоване містечко Опішне — духовна столиця українського гончарства. Тут, поміж зелених пагорбів і квітучих садів, виростають глиняні велетні — унікальні скульптури, що мовчки свідчать про силу традицій, народну пам'ять і душу нації. Вони не просто мистецькі витвори — це символи стійкості, ідентичності й невидимого зв'язку поколінь.

Високі, загадкові, вкриті орнаментами, вони ніби зупинилися у вічності, спостерігаючи за тим, як змінюється світ. Деякі нагадують стародавніх богів, інші — казкових істот, а є й такі, що здаються відбитком людських облич, застиглих у часі. Проте всі вони мають одну спільну рису — є втіленням сучас-

ного гончарного мистецтва, яке бере свій початок ще з глибини віків.

Як народжуються глиняні титани?

Створення таких скульптур — процес непростий. Робота над ними триває тижнями: майстер шар за шаром нарощує конструкцію, випалює її за високих температур, ретельно працює над деталями.

Температура в спеціальних печах сягає 900°–1000° С, і саме тоді відбувається диво: м'яка, податлива глина перетворюється на міцну, майже вічну, матерію. Випалювання змінює її колір, іноді додаючи несподівані відтінки.

Про що розповідають велетні?

Кожна скульптура, яка стоїть у музеї просто неба, має свій характер і свою історію.

Фантастичні істоти з рисами людей і тварин ніби прийшли до нас із давніх міфів і казок.

Воїни-захисники, які утворили магічне коло навколо скульптури, що символізує Незалежність, тримають оборону з усіх сторін світу.

Абстрактні композиції закликають до роздумів: що хотів сказати майстер, яке послання закодоване у формах і лініях?

Деякі скульптури прикрашені мальовкою, спіралями, різними знаками. Вони нагадують про єдність людини й природи, про циклічність життя, про зв'язок між минулим і майбутнім.

Симпозіуми в Національному музеї гончарства

Щороку в Національному музеї гончарства проходить симпозіум монументальної кераміки, куди з'їжджаються мистці з різних куточків світу. Саме тут народжуються нові глиняні шедеври, які залишаються в музеї, стаючи частиною його унікальної експозиції. Ці симпозіуми стали своєрідною лабораторією мистецьких експериментів: поєднання традиційної кераміки з сучасними формами, змішування стилів, використання нестандартних технік.

Серед гончарських гігантів особливо вирізняються роботи Інни Гуржій і Андрія Ільїнського. Їхні монументальні скульптури — це не лише художні об'єкти, а й символи незламності, національної пам'яті й духовного спротиву. У постанях, виліплених із глини, вгадуються історії — про війну, про гідність, про відродження. Вони, як і глиняні пращури, мовчки тримають варту над Україною, вписуючи нові сторінки в літопис опішненської традиції.

Чудові краєвиди навколо приміщення музею постійно змінюються, наповнюються новими образами. Національний музей гончарства — це жива майстерня, де традиції зустрічаються із сучасністю. І якщо ви коли-небудь опинитесь в цьому магічному місці — не поспішайте, зупиніться біля одного з велетнів, подивіться на нього, і, можливо, він прошепоче вам якусь давню історію, що зберігається у глиняному серці!

Е-літня Академія

Це неймовірна подія, на яку чекали цілий рік! Попри всі труднощі, які переживає Україна, з 16 червня по 6 липня 2025 року на базі Національного музею гончарства в

Опішному знову відкриває двері навчальна — вже дванадцята — сесія Е-літньої Академії гончарства для харизматиків, романтиків, диваків і діячів!

Міжнародний мистецько-освітній проект став не просто подією — він перетворився на культурне явище, що понад десятиліття єднає ентузіастів, мрійників, майстрів, дослідників і всіх, кого нестримно вабить глина. Тут, у творчих майстернях музею, народжуються не лише вироби, а й нові сенси, діало-

ги поколінь і натхнення, що живе в кожному дотику до глини. Команда музею вже відібрала десять щасливчиків, яких очікує незабутня тритижнева подорож у світ української кераміки. Вони навчатимуться основ і майстерності гончарства у визначних художників-керамістів.

Викладацький склад Академії представлятимуть знамі майстри: Наталія Кормелюк (Роківль, США), Сергій Радько (Межиріч, Черкащина), Наталія Матвійчук (Опішне, Полтавщина).

Навчальна програма передбачає вивчення основ гончарної справи, набуття навичок практичної роботи з глиною, здобуття теоретичних знань з історії й мистецтва художньої кераміки, творче спілкування з провідними художниками-керамістами й народними майстрами-гончарями України. Цей проект — більше, ніж навчання. Це занурення в атмосферу творчого пошуку та нова гончарна сторінка в житті майбутніх мистців України.

Карина РЕПЕХ,
співробітниця інформслужби
Національного музею-заповідника українського
гончарства в Опішному.
Фото із сайту музею

Триває передплата
на 2025 рік

Передплатний індекс
в усіх відділеннях зв'язку

40744

Вартість передплати:

на місяць — 60 грн.

на квартал — 180 грн.

на пів року — 360 грн.

Вартість приймання передплати — 20 грн.

Нас можна передплатити й онлайн: <https://peredplata.ukrposhta.ua>

Відкрийте
свій

